

KONCEPTUALNA METAFORA „ŽIVOT JE HRANA“

Izidora Radek

iradek@fkz.hr

Visoka policijska škola u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

Sažetak

Cilj rada je upoznati čitatelje s pojmom konceptualne metafore, dati kratak pregled teorija konceptualne metafore i ponuditi primjere korištene u književnosti, novinarstvu, svakodnevnom govoru. Uz navođenje poznatih primjera, naglasak je na konceptualizaciji semantičkog polja ŽIVOT JE HRANA i sistematizaciji u engleskome i hrvatskome jeziku. Korpus je izabran nasumce iz tekstova na domaćim i stranim portalima, citatima iz književnih djela te iz baza frazema i leksema iz online rječnika. Odabir različitih izvora i područja je namjeran kako bi se potvrdila uporaba konceptualne metafore u raznovrsnim područjima komunikacije. Na temelju analize hrvatskih i engleskih tekstova pokušat će se doći do zaključaka koji su dijelovi tih metafora univerzalni u oba jezika te u kojim primjerima postoje kulturološke varijacije ili potpuni izostanak preslikavanja iz izvorne domene u ciljnu. Pristup rada je dosta općenit pa kao takav može poslužiti kao poticaj daljnjem izučavanju konceptualne metafore ŽIVOT JE HRANA i njezinim ekstenzijama, a zaključno se može ustvrditi da je kultura važan element za razumijevanje konceptualnih metafora jer pripadnici iste kulture dijele iste metafore i prihvaćaju ih u svoj misaoni i jezični sustav, no ipak postoje primjeri univerzalnosti u hrvatskome i engleskome jeziku u povezivanju domena HRANA i ŽIVOT te njihovih izvedenih oblika.

Ključne riječi: ciljna domena, izvorna domena, konceptualna metafora, kultura, preslikavanje

1. Uvod

Konceptualna metafora sveprisutna je, koristimo ju na nesvjesnoj razini pomoću naših znanja i iskustava, a njezino ozbiljnije izučavanje u kognitivnoj lingvistici započinje osamdesetih godina prošloga stoljeća. Cilj rada je upoznati čitatelje s pojmom konceptualne metafore, dati kratak pregled teorija konceptualne metafore i ponuditi primjere korištene u novinarstvu, svakodnevnom govoru i poslovicama u engleskome i hrvatskome jeziku. Standardna definicija konceptualne metafore prema Kövecsesu glasi: „Konceptualna metafora označava razumijevanje jedne domene iskustva (obično apstraktne) na temelju druge (obično konkretne). Konceptualna metafora je sustavni skup podudarnosti (preslikavanja) između dviju domena iskustva.“ (Kövecses 2017). Razumijevanje pojedinih konceptualnih metafora kulturološki je uvjetovano te nećemo naići na preslikavanje iz jedne domene u drugu, ako u određenoj kulturi ne postoji

podudarnost bilo prema sličnosti ili prema iskustvenoj korelaciji (primarne metafore). Izučavanje i nadogradnja teorija o konceptualnoj metafori izrazito je značajan doprinos kognitivnoj lingvistici i ostalim humanističkim i društvenim znanostima jer se radi o sveprisutnom, često korištenom jezičnom, misaonom i iskustvenom fenomenu. Uz navođenje poznatih primjera konceptualne metafore, u radu je naglasak na konceptualizaciji semantičkog polja ŽIVOT JE HRANA i s njima povezanih pojmova te njihovoj sistematizaciji u engleskome i hrvatskome jeziku. Korpus se sastoji od članaka iz domaćih i stranih portala, citata iz književnih djela te baza frazema i leksema iz online rječnika. Na temelju analize pokušat će se doći do zaključaka koji su dijelovi i izvedeni oblici tih metafora univerzalni u oba jezika te u kojim primjerima postoje kulturološke varijacije ili potpuni izostanak preslikavanja iz jedne domene iskustva u drugu.

2. Što je konceptualna metafora?

Začeci izučavanja konceptualne metafora u kognitivnoj lingvistici sežu u osamdesete godine prošloga stoljeća revolucionarnim djelom *Metaphors We Live By* u kojemu George Lakoff i Mark Johnson izlažu prvotni model konceptualne metafore. Pojam metafore (i metonimije) koji preuzima kognitivna lingvistika dotad se vezao isključivo uz područje teorije umjetnosti. Metafora je sredstvo poetske imaginacije i retoričkog „razbacivanja“ riječima. Metafora se doživljava isključivo kao jezična figura, pripada domeni riječi, a ne misli ili djelovanja (Lakoff i Johnson 1980: 3). Takvo tumačenje metafore je vrlo ograničavajuće jer isključuje konceptualni pristup koji zastupa kognitivna lingvistika prema kojem se „značenje jezičnog izraza shvaća kao konceptualizacija u umu interpretatora. To znači da pristup može obuhvatiti i apstraktne pojmove poput pojma izražajnost, čije će značenje uvelike ovisiti o iskustvu pojedinca. Pristup značenju u kognitivnoj je lingvistici utemeljen na enciklopedijskom znanju ili znanju o svijetu.“ (Kružić i sur. 2010: 17). Šira definicija metafore nalazi se na stranicama Hrvatske enciklopedije gdje je metafora pridružena trima znanostima, odnosno disciplinama: retorici, lingvistici i filozofiji. U natuknici o uporabi metafore u lingvistici posebno je izdvojena i kognitivna lingvistika u kojoj se „metafora tumači kao jedan od temelja ljudskoga konceptualnog (pojmovnog) sustava. Time se ističe da svijet oko sebe poimamo kroz metaforički strukturirane pojmove te da jezične strukture i svakodnevnji govor obiluju metaforičkim izrazima.“¹ Hajdarević i Periša navode da takvo tumačenje nalazimo već kod Aristotela koji je uočio da u nekim slučajevima ne postoji prava i doslovna riječ za neki fenomen pa smo prisiljeni stvarati novu riječ po modelu prenošenja. On je te slučajeve u kojima ne postoje adekvatni nemetaforički izrazi nazvao katakrezama, a nalazimo ih u svim jezicima pa tako i u hrvatskom („noga stola“, „grlo boce“, „list papira“) (Hajdarević i Periša 2015).

¹ Hrvatska enciklopedija, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=40344>

Stanojević definira konceptualnu metaforu kao jedan od kognitivnih procesa konstruiranja značenja na temelju kojega povezujemo dvije konceptualne domene: izvornu domenu (engl. *source domain*) i ciljnu domenu (engl. *target domain*) (Stanojević 2009: 340 prema Lakoff i Johnson 1980; Lakoff i Turner 1989; Lakoff 1993). Povezivanje izvorne i ciljne domene preslikavanjem (engl. *mapping*) odnosi se na korespondencije između dviju domena, a osim toga povezivanja pojedinih dijelova domena, kod konceptualne metafore važne su i posljedice shvaćanja ciljne domene putem izvorne domene u čemu se očituje spoznajni karakter konceptualne metafore jer metaforički zaključujemo o pojedinim aspektima ciljne domene na temelju zaključaka i znanja o izvornoj domeni. (Stanojević 2009: 341-342). Hajdarević i Periša zaključuju „da je jedan od glavnih preduvjeta međusobnog razumijevanja upravo dijeljenje istih (konceptualnih) metafora, odnosno pripadnost istomu konvencionaliziranom (jezičnom) sustavu, u čijoj podlozi zapravo leže vremenom (dugotrajnom uporabom) fiksirane metafore na temelju kojih se međusobno razumijemo“ (Hajdarević i Periša 2015: 294). Prema tome su preslikavanja i shvaćanja zakonitosti prema kojima se ona provode uvelike kulturološki ograničena. Werkmann tako ističe da stalna uporaba veza između istih konceptualnih domena dovodi do njihova ustaljivanja pa je tako konvencionalizirane konceptualne metafore moguće promatrati i kao gotova, paradigmatiska znanja koja nesvjesno prizivamo kako bismo izrekli ili razumjeli neki jezični izraz (Werkmann 2010: 36).

Autorica navodi primjer kulturološke varijacije unutar konceptualne metafore na primjeru ŽIVOT JE KOCKA. Za engleski izraz *Where is he when the chips are down?* ne postoji hrvatski ekvivalent pa bismo ovaj primjer mogli prevesti na sljedeći način: Gdje je on kad zagusti? S druge strane neki se izrazi mogu uspješno prevesti, što je vidljivo u primjeru: *I've got an ace up my sleeve. - Imam aduta u rukavu* (Werkmann 2010: 43). Konceptualna metafora koju su proučavali Lakoff i Johnson RASPRAVA JE RAT (*ARGUMENT IS WAR*) vrlo je prisutna u našem svakodnevnom govoru kroz mnoštvo izraza. Izvorna domena u ovom primjeru je rat, a ciljna je rasprava. Ciljna domena je uvijek apstraktnija dok je izvorna domena konkretna. U našem nastojanju da razumijemo svijet, logično je da se krećemo u ovome smjeru: konceptualiziramo kognitivno teže pristupačne domene pomoću onih kognitivno pristupačnijih (Kövecses 2017). Lakoff i Johnson (1980) navode niz primjera iz engleskoga govornog područja izvedene iz konceptualne metafore RASPRAVA JE RAT (*Your claims are indefensible. He attacked every weak point in my argument. His criticisms were right on target...*). Prema njihovom tumačenju radnje koje poduzimamo tijekom rasprave su djelomično strukturirane konceptom ratovanja, nema bitke u fizičkom smislu, u raspravi je ona verbalna i reflektira se u njezinoj strukturi (napad, obrana, protunapad) (Lakoff i Johnson, 1980: 4). Rasprava nije podvrsta ratovanja, rat i rasprava su dvije različite stvari, ali se za rasprava djelomično koristi terminologija iz domene ratovanja što znači da je sam koncept metaforički strukturiran, aktivnost je metaforički strukturirana te

naposljetku i sam jezik (Lakoff i Johnson, 1980: 5). Još jedan njihov zanimljiv i prilično univerzalan primjer konceptualne metafore je metafora ŽIVOT JE PUTOVANJE (*LIFE IS A JOURNEY*). Život je apstraktniji pojam od putovanja. Motiviranost preslikavanja iz jedne domene u drugu je poimanje putovanja kao procesa koji ima svoj početak i kraj, točka polazišta i naše odredište mogu se preslikati na domenu života u kojoj rođenje obilježava polazište, a smrt kraj putovanja. Život se ponekad uspoređuje i s prijevoznim sredstvom (ekstenzija konceptualne metafore) npr. *LIFE IS A ROLLER COASTER* (ŽIVOT JE VLAK SMRTI), metafora koja uz konstantno kretanje označava i nepredvidivost života. Uspoređujući život i putovanje uvijek je latentna neka vrsta neizvjesnosti, nikad ne znamo što se može dogoditi u životu ili na putovanju.

3. Strukturne, ontološke i orijentacijske metafore

Metafore navedene kao primjer u prethodnome dijelu rada (RASPRAVA JE RAT, ŽIVOT JE PUTOVANJE) pripadaju vrsti strukturnih metafora. Naime, „kognitivna je funkcija tih metafora omogućiti govorniku razumijevanje ciljne domene kroz strukturu izvorne domene. To se razumijevanje događa kroz preslikavanje elemenata između izvorne i ciljne domene.“ (Werkmann, 2010: 37). U primjerima koji su predmet ovoga rada to se odnosi na konceptualnu metaforu ŽIVOT JE HRANA gdje se ŽIVOT kao apstraktna domena djelomično tumači kroz konkretnu domenu HRANE. Uz strukturnu metaforu još su dva osnovna oblika konceptualne metafore - ontološke i orijentacijske metafore.

„Ontološke metafore ne omogućavaju kognitivno strukturiranje kao što to omogućavaju strukturne metafore. One omogućavaju razumijevanje apstraktnih pojmova i iskustava u obliku objekata, stvari ili omeđenog prostora. Omogućavaju uočavanje strukture tamo gdje je gotovo ili uopće nema (npr. UM JE OMEĐENI PROSTOR). Orijentacijske su metafore one koje su većinom vezane uz temeljne ljudske prostorne odnose. Njihova je kognitivna zadaća uskladiti grupu ciljnih koncepata u našem konceptualnom sustavu (npr. DOBRO JE GORE)“ (Werkmann 2010: 37 prema Kövecses 2002: 33–36). Lakoff i Johnson (1980) smatraju da orijentacijske metafore nisu arbitrarne već su utemeljene na našem konkretnom iskustvu i kulturi. Tako navode primjer orijentacijskih metafora SRETNO JE GORE / TUŽNO JE DOLJE - *I'm feeling up. That boosted my spirits. He's really low these days. I fell into a depression. My spirits sank.* (Lakoff i Johnson 1980: 15). Kao što orijentacijske metafore nastaju na temelju našega osnovnog iskustva prostorne orijentacije tako nam i naše iskustvo s fizičkim objektima (naročito s ljudskim tijelom) pruža mogućnost za nastanak cijeloga niza ontoloških metafora tj. načina na koje poimamo događaje, aktivnosti, emocije, ideje i dr. kao entitete ili supstancije (npr. UM JE STROJ - *My mind just isn't operating today.*) (Lakoff i Johnson 1980: 25).

4. Život je hrana

4.1. Istraživanje

U radu je korpus prikupljen nasumce iz književnih citata, tekstova s portala te online rječnika i baza frazema. Primjeri obuhvaćeni istraživanjem prikupljeni su elektroničkim putem na temelju pretraživanja prema zadanim riječima i kolokacijama uz pretpostavke da u određenome tekstu postoji metaforičko značenje koje se slaže s teorijom konceptualne metafore.

Na početku proučavanja strukturne konceptualne metafore ŽIVOT JE HRANA bit će naveden primjer maštovite metafore iz filma Forrest Gump „*Life is like a box of chocolates. You never know what you're gonna get.*“ (Život je poput bombonjere. Nikad ne znaš što ćeš dobiti.) Ova metafora nije ustaljena ni univerzalna, no na njezinom primjeru može se vidjeti otvorenost i mogućnost konstruiranja novih metafora koje stječu popularnost i obogaćuju navedeno metaforičko područje.

Ustaljene primjere konceptualne metafore ŽIVOT JE HRANA možemo pronaći u književnosti i svakodnevnome govoru:

1. Ako učite samo iz svojih bolnih iskustava, nikad nećete zagristi najslasniji zalogaj života! (Jutarnji list)
2. *Perhaps I've grown up... this summer she had learned to swallow life whole rather than merely nibble at it edges.* (De Ferrar)
3. *Let your dream devour your life, not your life devour your dream.* (Antoine de Saint-Exupéry)
4. *Life is like an onion; you peel it off one layer at a time, and sometimes you weep.* (Carl Sandburg)
5. *I have measured out my life with coffee spoons.* (T.S. Eliot)

Preslikavanje iz domene hrana u domenu život nalazimo u nizu idiomatskih izraza i fraza u engleskome jeziku (*Life is just a bowl of cherries, bite off more than you can chew.*) i hrvatskome jeziku (kruh sa sedam kora, začiniti život). O hrani ovisi naša egzistencija, ishrana je dio osnovnih životnih funkcija tako da preslikavanje iz domene hrana u domenu života ima itekako smisla. Loša iskustva i problemi poistovjećuju se s gorčinom, dobra iskustva povezujemo sa slatkoćom, životna iznenađenja oslikana su kao razne vrste čokoladica jer ne znamo što je u njima prije nego zagrizemo. Iz metafore ŽIVOT JE HRANA po tome principu moguće je izvesti ekstenzije OSJEĆAJI (ISKUSTVA) SU OSJETI (slatki snovi, gorko iskustvo, *bitter disappointment, bittersweet memories*). U hrvatskome i engleskome jeziku vidljiva je podudarnost preslikavanja iz domene hrane

u domenu iskustava (doživljaja) prema osjetima gorkog i slatkog tj. negativnih doživljaja i iskustava i onih pozitivnih.

4.2. Ideje su hrana

Lakoff i Johnson u djelu *Metaphors We Live By* (1980) uvode konceptualnu metaforu *IDEAS ARE FOOD* (IDEJE SU HRANA) te navode primjere koji su ušli u svakodnevni govor ili idiomatske izraze proizašle iz preslikavanja domena ideja i hrane. Osim direktnoga preslikavanja jednog pojma u drugi, preuzimaju se i radnje iz domene hrane kao što su gutanje, probavljanje, proždiranje. IDEJE SU HRANA kompleksniji je oblik konceptualne metafore jer podudarnosti proizlaze iz orijentacijskih i ontoloških metafora, naime, temelji se na ontološkoj metafori IDEJE SU OBJEKTI i ontološkoj i orijentacijskoj metafori UM JE SPREMNIK.

1. *All this paper has in it raw facts, half-baked ideas and warmed-over theories. There are too many facts here for me to digest them all. I just can't swallow that claim. The argumet smells fishy... That's food for thought...* (Lakoff i Johnson 1980: 46)

Joseph Grady ističe veliku motiviranost u preslikavanju metaforičkoga značenja radnje gutanja u domenu ideja: prihvaćanje neke ideje, prihvaćanje situacije, odluka da se ne opiremo određenoj situaciji, npr. *The representatives of this nation... are ready to swallow this proposition by acclamation. We weren't happy about the equipment changes, but they were forced down our throats by the purchasing department.* (Grady, 1997: 83–84). Grady također navodi da je gutanje povezano s prihvaćanjem negativnih okolnosti i situacija. Sljedeći odlomak prikazuje ideju tj. prijedlog kao nešto što će se „progutati“ (prihvatiti) tek nakon pomnog razmatranja, a prethodni prijedlozi su izrazito loši (*half-baked, ill-digested*).

2. *...I submit that the House of Commons in considering a proposal of this kind, which can have repercussions in the community far outweighing the financial advantages, is not entitled to swallow the proposal without consideration. In fact, I think there is no more regrettable aspect of Finance Bills of recent years than these half-baked and ill-digested proposals...* (hansard.parliament.uk).

Poznati su idiomatski izrazi: *eat one's words* (priznati pogrešku), *ispeci pa reci* (potrebno je dobro promisliti prije nego što nešto kažemo), *bread and butter* (osnovna, uobičajena životna pitanja npr. *Most people are focused on ordinary, bread-and-butter concerns*), *take with a grain of salt*, *pie in the sky*.

U primjerima iz hrvatskoga jezika negativna iskustva često „probavljamo“, „žvačemo“, pokušavamo ih procesuirati kako bismo nastavili dalje, a ideje probavljamo u smislu njihova detaljnog analiziranja.

3. Razlog njegova tadašnjeg povlačenja ... objasnio time da je Z. ugrožavao A. M. ... te kako nikako nije mogao probaviti prekid ljubavnog odnosa. (Jutarnji list)
4. Ovnovima povremeno na pamet padnu ideje koje moraju provesti odmah i sada dok Bik voli u potpunosti probaviti ideju te postupiti oprezno i promišljeno. (tportal)
5. O temama i događajima u Europskoj uniji redovito se izvještava u medijima, pri čemu se ponekad čini kako su neke stvari pretjerano složene, a neki pravni propisi neprobavljivi. (ec.europa.eu)
6. Nije lako emocionalno sve to prožvakati ... (glas-slavonije.hr)

4.3. Ljudi su hrana

Poput ideja, u govoru nalazimo primjere preslikavanja iz domene hrane u domenu ljudi. Shvaćanje ljudskih bića kao objekata u metaforama povezanim s hranom, jedenjem, probavljanjem često ima derogativno značenje, što je vidljivo iz sljedećih primjera:

1. *He can challenge me all he wants—I'm not worried! I'll eat that chump for breakfast!* (freedictionary.com)

Pojesti nekoga za doručak znači nekoga pobijediti s lakoćom. Osobu smatramo inferiornijom. Dehumanizacija prisutna i u sljedećim primjerima ima negativne konotacije, označava potrošnost i nebitnost osobe, smetnju i prepreku.

2. topovsko meso te engleska verzija cannon *fodder* (pogrdni naziv za vojnike koji su smatrani potrošnom robom, neznatnim gubitkom u ratu)
3. *An individual „emancipated“ woman is an amusing incongruity, a titillating commodity, easy consumed.* (Sheila Rowbotham)
4. Gutao ju je očima: Rekli su mi da ne gledam u kameru... (24sata.hr)
5. Bili smo u njegovoj rezidenciji. Cijelu me noć proždirao očima. (javnost.hr)

U primjerima 4 i 5 osoba koju netko guta ili proždire očima doživljena je kao seksualni objekt, implicirana je silna želja da se ta osoba osvoji. Caitlin Hines (1999) osobito ističe metaforu ŽENE SU HRANA, odnosno ŽENE SU DESERT u kontekstu shvaćanja žena kao objekata požude, tvrdeći da postoji raširena, nesvjesna i nedokumentirana metafora u engleskome jeziku koja izjednačava žene kao seksualne objekte s desertima, koja se očituje u jezičnim izrazima (npr. *cheesecake, cookie, tart* itd.), ali i u običajima (npr. žena koja iskače iz torte) (Hines 1999: 145). Postoje ekstenzije metafore ŽENE SU DESERT kao što su: *baking muffins* (voditi ljubav sa ženom), *have a bun in the oven* (biti trudna), *cut the cake* (oduzeti djevičanstvo, slično kao izraz *pop the cherry*). U engleskome su takve metafore uvrženije dok se u hrvatskome više koriste glagoli koji označavaju radnje kojima se izjednačava ženska (ili muška osoba) s hranom, iako postoje termini poput

„slatkica“ ili pak „medena“ koji nemaju nužno seksualne aluzije već označavaju ugodnu, ljepuškastu, dobru žensku osobu (engl. *to be sugar and spice*), a primjer pogrdna izraza, žargonizma za djevojku bez seksualnoga iskustva je „piletina“. Riječ kruh bogat je izvor metafora, u većini kultura kruh je jedna od osnovnih namirnica, esencija života pa tako čovjek može biti dobar kao kruh. Kruh u biblijskome značenju predstavlja Isusovo tijelo, općenito imati kruh u rukama znači imati sredstava za život („Kad je kruha i tuga je lakša“, Miguel de Cervantes).

Povezanost domena ljudi i hrane bogato je zastupljena u engleskim frazemima, npr. *the bad apple* (osoba koja ima negativan utjecaj na grupu), *the apple of sb's eye* (osoba koju izrazito volimo, važna je u našem životu, u hrvatskome jeziku takvu osobu čuvamo kao oko u glavi), *the apple doesn't fall far from the tree* (hrv. jabuka ne pada daleko od stabla - ukazuje na sličnost roditelja i djece), *as sweet as honey* (hrv. biti sladak / slatka kao med), *apples and oranges* (označava dvije neusporedive stvari, može se odnositi i na osobe, hrv. ekvivalent kruške i jabuke), *salt of the Earth* (poštena, dobra osoba, hrv. dobar kao kruh), *like two peas in a pod* (vrlo slične osobe, naročito prema izgledu, hrv. biti nalik nekome kao jaje jajetu), *hard nut to crack* (osoba koju je teško razumjeti, na koju se ne može utjecati ili se teško s njom izlazi na kraj, djelomičan ekvivalent u hrvatskome jeziku je „tvrd orah“, što označava opasnog, neugodnog protivnika), *bad egg* (nepouzdana, pokvarena osoba, hrv. biti pokvaren kao mućak), *tough cookie* (emocionalno snažna osoba), *crumble* (slaba osoba, beskičmenjak, mekušac). Podudarnosti u engleskome i hrvatskome jeziku možemo sistematizirati kao što je to vidljivo u prikazu ispod teksta (Tablica 1). Iako je u nekim primjerima vidljiva uporaba različitih leksema, oni po svojim karakteristikama imaju nešto zajedničko (svojstva opisana u domeni HRANA i pridružene osobine u engleskome i hrvatskome jeziku).

Tablica 1. Preslikavanja iz domene hrana u domenu ljudi

DOMENA HRANA	ENGLISKI I HRVATSKI JEZIK	PRIMJERI
Pokvarljivost	Negativne osobine	<i>bad apple, bad egg, mućak</i>
Oblik	Sličnost / različitost po karakteru/ izgledu	<i>two peas in a pod, nalik nekome kao jaje jajetu; apples and oranges, kruške i jabuke</i>
Okus - slatkoća	Pozitivne osobine (dobrota)	<i>sweet, slatkica, biti kao med</i>
Struktura - tvrdoća	Pozitivne osobine (karakterna jačina, principijelnost) i negativne osobine (neumljivost)	<i>hard nut to crack, tough cookie, tvrd orah</i>
Važnost namirnice za čovječanstvo	Pozitivne osobine (dobrota, integritet)	<i>salt of the Earth, dobar kao kruh</i>
Veličina/konzistencija (malo, bez čvrste strukture)	Negativne osobine (slabost, beskičmenjaštvo)	<i>crumble, mekušac</i>

Metafora LJUDI SU HRANA ima svoje uporište u svjetskoj i domaćoj književnosti.

1. Tko blaguje tijelo moje i pije krv moju, ima život vječni. (Biblija)
2. Draga, ovaj grad što žut i sivkast tutnji
Pije svakog dana krv iz moga tijela,... (A.B. Šimić: Utjeha očiju)
3. Srce jede gladna Smrt. (A.B. Šimić: Moja draga, prijatelji i ja)
4. Bio sam sâm, ispijen od čežnja,
A tako blizu sreći (D. Cesarić)
5. *So are you to my thoughts as food to life,
Or as sweet-season'd showers are to the ground;...
Then better'd that the world may see my pleasure:
Sometime all full with feasting on your sight,
And by and by clean starved for a look;... (Shakespeare)*
6. *“That is neither here nor there, Signor Pedro,” replied the stranger, musing, “I have tasted — that is I mean I have known some very bad souls and some pretty good ones.” (E.A. Poe)*

Proždiranje ljudskoga bića ili dijelova tijela (metonimijska oznaka za ljudsko biće - srce ili duša) može se shvatiti kao smrt, duhovno propadanje (srce jede gladna smrt, *taste souls...*), izrazi poput gutanja/proždiranja nekoga očima imaju seksualnu konotaciju (požuda), glad označava čežnju za osobom u koju smo zaljubljeni (ispijen od čežnje, *starved for a look*).

5. Zaključak

Jezik i kultura utječu jedno na drugo. Kao što učimo i usvajamo tradiciju kulture u kojoj smo rođeni i odgojeni tako usvajamo i jezične koncepte te nam nije potreban kontekst kako bismo shvatili određene univerzalno prihvaćene izraze ili izraze koje razumijemo preslikavanjem iz izvorne domene iskustva. Apstraktne pojmove kao što su IDEJA, ŽIVOT, UM itd. interpretiramo na temelju onoga što je konkretno, a to su izvorne domene (RAT, PUTOVANJE, SPREMNIK...), nešto „opipljivo“, iskustveno blisko, ono što možemo opisati na temelju oblika, veličine, zamisliti s jasnim granicama i strukturom, opisati osjetima. Konceptualne metafore koristimo nesvjesno crpeći njihovo značenje iz iskustva, a neke su se toliko ukorijenile u svakodnevnome govoru da ih više ne doživljavamo kao posuđenice iz druge domene. To je vidljivo na primjerima konceptualnih metafora ŽIVOT JE PUTOVANJE, ŽIVOT JE HRANA, IDEJE SU OBJEKTI, UM JE SPREMIK, IDEJE SU HRANA, LJUDI SU HRANA. Konkretna domena HRANA

ostvaruje preslikavanja na više apstraktnih domena (ljudi, iskustva, osjeti, život) i upravo ta višestrukost otvara mogućnost nastanka novih metafora. Postoje univerzalne konceptualne metafore koje se pojavljuju u različitim jezicima, ali se različito ostvaruju npr. probaviti, progutati, žena je desert, različite namirnice koje opisuju nečiji karakter. Kultura je važan element za razumijevanje konceptualnih metafora jer pripadnici iste kulture dijele iste metafore i prihvaćaju ih u svoj misaoni i jezični sustav, no može se zaključiti da postoji univerzalnost u povezivanju domena HRANA i ŽIVOT te različitih izvedenih oblika.

Literatura

- Grady, Joseph. 1997. *Foundations of Meaning: Primary Metaphors and Primary Scenes*. Doktorski rad. University of California, Berkeley. <https://escholarship.org/uc/item/3g9427m2> (pristupljeno 20. ožujka 2021.)
- Hajdarević, Dino; Periša, Ante. 2015. Znanje i gledanje u konceptualnoj metafori. *Croatica et Slavica ladertina*, 11/2 (11.). 285-309. Zadar.
- Hines, Caitlin. 1999. Rebaking the Pie: The woman as dessert metaphor. Bucholtz, M., Liang, A.C., Sutton, L.A. (Eds) *Reinventing Identities: The gendered self in discourse*. 145–162. Oxford University Press. New York.
- Hrvatska enciklopedija. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=40344>
- Kövecses, Zoltan. 2017. *Conceptual Metaphor Theory*. The Routledge Handbook of Metaphor and Language. https://www.researchgate.net/publication/311403391_Conceptual_metaphor_theory (pristupljeno 13. ožujka 2021.)
- Kružić, Barbara.; Lovrić, Marija; Maksimović, Tea. 2010. Kratki pojmovnik kognitivne lingvistike. *Hrvatistika*, 4 (4), 9-33. <https://hrcak.srce.hr/81612> (pristupljeno 19. siječnja 2022.)
- Lakoff, George; Johnson, Mark. 1980. *Metaphors we live by*. University of Chicago Press. Chicago.
- Newman, John. 1997. Eating and Drinking as Sources of Metaphor in English. https://era.library.ualberta.ca/items/56cade90-4b43-4662-a920-edcc699d5163/view/82b299f7-5474-428e-ac00-a4a2de8b9965/CFI_6_2_1997_213.pdf (pristupljeno 12. veljače 2021.)
- Stanojević, Mateusz-Milan. 2009. Konceptualna metafora u kognitivnoj lingvistici: pregled pojmova. *Suvremena lingvistika*, 35 (68), 339-371. <https://hrcak.srce.hr/47111> (pristupljeno 13. ožujka 2021.)
- Werkmann, Ana. 2010. Konceptualna metafora "Život je kocka" u kontekstu univerzalnosti i varijabilnosti konceptualnih metafora. *Hrvatistika*, 4 (4), 35-45. <https://hrcak.srce.hr/81613> (pristupljeno 1. travnja 2021.)

CONCEPTUAL METAPHOR LIFE IS FOOD

The aim of the paper is to introduce readers to the conceptual metaphor, to present a brief theoretical overview and examples with found in literature, journalism and everyday speech. In addition to citing well-known examples, the emphasis is on the conceptualization of the semantic field LIFE IS FOOD. The corpus was selected at random from texts published on domestic and foreign portals, quotations from literature and idiomatic expressions from online dictionaries. The selection of different sources and areas is intended to confirm the use of conceptual metaphor in diverse areas of communication. Based on the analysis of Croatian and English texts, an attempt will be made to conclude which parts of these metaphors are universal in both languages, and in which examples there are cultural variations or the complete absence of mapping from the source domain to the target domain. The approach of the paper is quite general, so as such it can serve as an incentive to further study the conceptual metaphor LIFE IS FOOD and its extensions. In conclusion, it can be argued that culture is an important element for understanding conceptual metaphors because members of the same culture share the same metaphors and language system, but there are still examples of universality in Croatian and English in connecting the domains FOOD and LIFE and their extensions.

Key words: conceptual metaphor, culture, mapping, source domain, target domain